



P. L. B. Vokietijos Krašto Valdybos

## I N F O R M A C I J O S

Nr. 7.

1951 m. lapkričio mėn.

### LIETUVIŲ ŠVIETIMAS VOKIETIJOJE

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės remiama, Krašto Valdyba Vokietijoje kovoja už vienos lietuvių gimnazijos išlaikymą. Tai nėra vien tik kova už materialinį gimnazijos su jos bendrabučiu išlaikymą, už lėšų sutelkimą, bet kartu kova keliais frontais. Jai pavaizduoti neužtenka nupasakoti einamuosius vargus, bet reikia prisiminti ir lietuvių tremtinių bendruomenės Vokietijoje praeitį.

1949 m. Centro Valdyba, darydama ketverių mokslo metų apžvalga, jau rašo:

"Kilnojant stovyklas, kilnojamos ir mokyklos. Jos likviduojamos, jei stovyklos gyventojai išblaškomi nedidelėmis grupėmis. Dėl stovyklų kilnojimo buvo likviduotos dideliu vargu 1945 m. įkurtos ir gražiai veikusios Wiesbadeno, München-Lohengrino, Würzburgo, Schweinfurto, Detmoldo gimnazijos, Ansbacho, Ambergo, Fuldos, Bad Mergentheimo, Neu Münsterio, Kielio-Friedrichsorto, Bukstahudes progimnazijos ir atitinkamų vietų pradžios mokyklos bei vaikų darželiai."

Jei Centro Valdybai teko išgyventi ir skaudžiai pajusti stovyklų kilnojimo ir lietuvių grupių smulkinimo sunkumus, tai jau antruosius metus veikiančiai PLB. Krašto Valdybai teko išgyventi dar didesnių ir skaudesnių stovyklų kilnojimų, lietuvių grupių tiesiog sistematingo išblaškymo ir emigracijos eigoje visos eilės stovyklų ir didesniųjų lietuvių bendruomenių išnykimą. Vienintelė priemonė išlaikyti nors vieną lietuviškąją aukštesniojo mokslo įstaigą, buvo gimnazijos su internatu steigimas ir toks gimnazijos Diepholze steigimas įvyko pačiu laiku ir pačioje tinkamiausioje vietoje, nežinūrint tos vietovės daugelio trukumų.

Diepholzas buvo tinkamiausia vieta dar ir dėlto, kad Krašto Valdyba, su savo Hannoverio įstaiga būdama arti Žem. Saksonijos vyriausybės, galėjo asmenišku kontaktu ir iki šiol ypač draugingais santykiais pasiekti to, ko nepasiekta kituose kraštuose: krašto vyriausybė ne tik savo iniciatyva nebesiima smulkininti esamas Žem. Saksonijoje lietuviškas bendruomenes, bet iš principo davė savo sutikimą ir paramą, kad smulkiosios lietuvių grupelės ir paskiros šeimos galėtų keltis į dvi išlikusias didžiąsias lietuvių bendruomenes Diepholze ir Wehnen. Tuo pasinaudojant pavyko kelių savaščių begyje pakeisti beveik visą gimnazijos išemigravusių mokytojų sąstatą. Kitur gimnazija būtų jau vien dėl to sužlugusi. Jei tuo principu lietuviai nepilnai pasinaudoja, tai tik todėl, kad jiems paliekama laisva valia dėl persikėlimo apsispręsti. Pagaliau, tokių grupelių Žem. Saksonijoje, išskyrus privačiai gyvenančius, beveik visai neliko.

Prisi -

Prisiminkime ką Centro Valdyba 1949 m. rašė apie mūsų švietimo įstaigas kitu pažiūriu:

"Dzukų patarlė sako - bepigą ugnį kurenti prie kelmo. Globojo mus UNRA, dabar IRO. Vokiečių žemėje gyvename. Virš visų - karinės okupacinės valdžios. Su vasais tenka turėti reikalų, prie visų derintis.

Pirmiausia turime konstatuoti, kad nuo pat 1945 m. vasaros, kada buvo pradėtos kurti pirmosios mūsų švietimo įstaigos ir kada Lietuvių S-gos Valdyba ėmėsi centralizuoti lietuvių švietimą Vokietijoje, iki šios dienos mes šildomės prie ugnelės, kurią atsivežėme į čia iš nepriklausomos Lietuvos.

Mes nenukrypome nuo savo pagrindinio teisinio nusistatymo - vado - vaujamės Lietuvos įstatymais ir, Lietuvos mokyklų programomis bei tradicijomis.

Dėja, iš vokiečių pusės jaučiame nepalankumą ir savo pozicijose išsilaikome tik karinių valdžių dėka."

Krašto Valdyba, jausdama karinių valdžių autoriteto mažėjimą ir gal nenorą jai naudotis benamių užsieniečių atžvilgiu, iš karto pasuko vairą visu 180° ir stengėsi visuose kraštuose ir pačioje Bonnoje sueiti su vokiečių vyriausybės žmonėmis į kontaktą ir įgyti jų palankumą. Tas išėjo ir VASARIO 16 lietuvių gimnazijos naudai, nes vokiečiai praktikoje leidžia jai tvarkytis savarankiškai, nors galėtų statyti labai nepatogius reikalavimus.

Paskutiniame biuletenyje paskelbto internato pavertimą vaikų namais prasmė glūdi ne tik tame, kad lietuviams duodama galimybė savo vaikus leisti ir į lietuvišką pradžios mokyklą, bet ir tame, kad turėti didesnę rezervuarą, iš kurio į aukštesnes klases iki pabaigos eity pakankamas mokinių skaičius, nes visai natūraliai aukštesnėse klasėse dėl nubirėjimo mokinių skaičius mažėja. Jeigu dabar turėsime /ypač dar ir dėl emigracijos/ vėl kelis abiturientus, tai ateičiai galime tikėtis visiškai pakankamo vienai gimnazijai abiturientų skaičiaus.

Kiek skaudus yra lietuvių bendruomenei abiturientų skaičiaus Vokietijos lietuvių gimnazijoje sumažėjimas iki kelių, geriau galėsime spręsti palyginę pirmųjų ketverių tremties metų abiturientų skaičius, būtent:

1945-46 m. gale . . . . .	305
1946-47 " . . . . .	292
1947-48 " . . . . .	153
1948-49 " . . . . .	158
visu	<u>908.</u>

Prisiminkime šia proga, praeities darbus apžvelgdami, buvusias buvusias specialines mokyklas, kurių pirmoji buv. Švietimo Valdyboje buvo įregistruota Celles "Žibinto" prekybos mokykla su 7 mokytojais ir 26 mokiniais, 1946 m. persikėlusį į Soest, vėliau į Greven, išaugusi iki 17 mokytojų ir 81 mokinio, bet jau 1947 m. dėl emigracijos į Angliją susilikvidavusi.

Daugiau specialių mokyklų įsisteigė nuo 1946-47 m. Anglų zonoje iki 1948-49 m. pradžios veikė Gross Hessep ir Lübeck' amatų mokyklos, 1949 m. pabaigoje jau likviduotos. Tais metais išsibaigė ir Flensburge Jūrininkų mokyklos lietuviškasis sektorius, gražiai veikęs Dr. P. Mažeikai vadovaujant. 1948 m. įsteigta nauja Diepholzo amatų mokykla su 15 mokytojais ir 160 mokinių, kurioje

veikė automechanikų, radio mechanikų, elektromonterių, moterų dra-  
bužių kirpimo-siuvimo ir batsiuvių skyriai.

Amerikiečių zonoje veikė Augsburgio Aukštesnioji Technikos mokykla  
su I-ju bendruoju kursu, II-jo kurso statybos, elektrotechnikos  
skyriais ir III-čio kurso statybos, elektrotechnikos ir mechanikos  
skyriais. Joje dirbo 20 mokytojų ir 47 mokiniai.

Württembergo apygardoje nuo 1946-47 m. iki 1948 m. vasaros veikė  
Nürtingene įsteigta, vėliau atkelta į Schwäbisch-Gmünd, Aukštes-  
nioji Technikos mokykla, kurią baigė 45 technikai-statybininkai,  
mechanikai ir elektrotechnikai. 1946-47 m. Ravensburge veikė pre-  
kybos mokykla, išleidusi 9 prekybininkus.

Schwäbisch-Gmünde nuo 1947 m. veikė Amatų mokykla su automechanikos  
moteriškų rūbų kirpėjų bei siuvėjų, skrybėlių dirbėjų, šaltkalvių -  
tekintojų, sveisuotojų, laikrodininkų, statybinės braižybos ir ma-  
tininkų skyriais.

LTB Švietimo skyrių suorganizuotieji stambesnieji kursai paminėtini  
Würzburgo-Schweinfurto Suaugusių Švietimo Institutas, Dantų technik  
mokykla Augsburgėje, Radio technikų mokykla Eichstätte ir Pradžios  
Mokyklų Mokytojų Kursai, vadovaujami pedagogo P. Butėno, parengė  
naujų mokytojų mūsų mokykloms anglų zonoje.

Amerikiečių zonoje tokiu būdu mokėsi 447 mokiniai: 46 gailėstingos  
seserys, 11 stalių, 48 radio technikai, 5 batsiuviai, 81 elektro  
technikas, 31 dailėje, 2 kepėjai, 5 kirpėjai, 141 siuvėjas, 5 teks-  
tilininkai, 25 muzik., 22 automechanikai, 3 metal., 14 modisčių,  
8 vaistininkai.

Anglų zonoje specialybių mokėsi 258 mokiniai: 10 traktoristų, 10  
žem.lik., 14 stalių, 7 kirpėjai, 94 elektrotechnikai, 15 modisčių,  
10 tapytojų, 17 statybininkų, 53 siuvėjų, 11 braižytojų, 27 gailė-  
stingos seserys.

Prancūzų zonoje specialybių mokėsi 55 mokiniai: 11 sodininkų, 16  
metalininkų, 28 siuvėjų.

Valiutų reforma ir prašidėjusi plačiu mastu emigracija visiškai  
sustabdė tolimesnį darbą šia kryptimi. Dabartinė Krašto Valdyba,  
steigdama vaikų namus, projektuoja šalia pradžios mokyklos ir gim-  
nazijos įsteigti ir amatų mokyklą, kad vaikai pagal palinkimą ir  
sugebėjimus galėtų pasirinkti savo mokslinimo sritį.

Šitiems Krašto Valdybos darbams ir sumanymams reikalinga nenuilstam  
pasaulio lietuvių bendruomenės parama, kad išlaikyta savą švietimo  
ir mokslinimo įstaigą ir per ją paruošti gyvenimui atsparius, tau-  
tiniai susipratusius ir apsišvietusius lietuvius.

### IŠ LIETUVIŠKŲ CENTRO ORGANIZACIJŲ VEIKLOS

-- Pabaltiečių Centrinė Atstovybė Vokietijoje.

Lietuvių, latvių ir estų centrinių komitetų atstovai šiomis die-  
nomis buvo susitikę pirmojo pasitarimo Baltų Centrinei Atstovybei  
steigti. Sumanymas principiniai yra priimtas, nes praktiškai veik  
visais tremtinių bendriniais reikalais Pabaltijo tautų centriniai  
komitetai veikia vieningai. Jau yra išdirbtas trumpas tokios in-  
stitucijos statutai ir jos įgyvendinimas yra netolimos ateities  
klausimas.

-- Pabaltiečių Spaudos Biuras.

Yra smulkiai išdirbtas tokiam spaudos biurui projektas su samata ir jo steigimą manoma greit įgyvendinti. Jis išsilaikys savomis lėšomis ir tik pirmiesiems mėnesiams pareikalaus iš visų trijų tautybių centro komitetų mažų subsidijų įsikūrimui. Iš lietuvių pusės į Biurą deleguojami pp. Alf. Makarskas ir M. Teišerskas.

-- Pasikeitimai Krašto Valdyboje ir jos pareigose.

Ponui Pr. Karaliui išvykus į JAV į PLB. Vokietijos Krašto Valdybą įėjo dipl. juristas, dabartinis IRO teisių patarėjas Wentorfe, p. Justinas Lukošius. Sekretoriaus ir švietimo inspektoriaus pareigomis pasidalinta tokiu būdu, kad p. A. Mažeika yra sekretorius o p. A. Venclauskas švietimo inspektorius. Savo paskutiniame posėdyje Krašto Valdyba priėmė išvykstančiam Valdybos nariui, jos išdininkui, sekretoriui ir švietimo inspektoriui Pr. Karaliui padėkos rezoliuciją už jo su pasišventimu vestą lietuvių bendruomenės Vokietijoje darbą.

-- Nordrhein-Westfalijos Socialministerijos patariamasis komitetas tremtinių reikalams.

Šiam Düsselдорfe sudaromam komitetui, pavadintam "Arbeitsgemeinschaft für die Angelegenheiten der heimatlosen Ausländer" Krašto Valdyba pasiūlė ponui Nordrhein-Westfalijos socialinių reikalų ministeriui savo atstovu p. Erdmoną Simonaitį ir jo pavaduotoju p. Marijoną Teišerską.

-- BALF'o Įstaiga Mūnchene persikėlė iš Rauchstr. į Pasingą.

Ilgus metus veikusi Mūncheno Rauchstr. BALF'o Įstaiga, taupymo ir suprastinimo sumetimais persikėlė į Mūnchen-Pasing, Am Stadtpark 20, Room /kambarys/ 12, Tel. 82482, Extention 82. Jos telegramų antraštas IRO Pasing ULRFA. Įstaigos darbo valandos 8<sup>30</sup> - 12 ir 13<sup>30</sup> - 17<sup>30</sup>, išskyrus šeštadienius ir šventas dienas. Raštus adresuoti geriausia: ULRFA, Mūnchen-Pasing, Am Stadtpark 20.

-- PLB. Krašto Valdyba ragina rengti tautines Kalėdų eglutes.

Vokietijos Krašto Valdyba aplinkraščiu ragina apylinkių komitetus rengti tautines Kalėdų eglutes, „kad ir kukliai papuoštos eglaitės suburtų apie save jaunus ir senus, kur kalėdinių žvakių spindėsys ir jaunųjų deklamacijos, scenos vaideliai, žaidimai ir kita pro - grama primintų mums mūsų kadaise Lietuvoje šventas Kalėdas ir skiepytų jaunose širdelėse Dievo ir Tėvynės meilę.“

Tikimasi, kad BALF'as nors ir kukliomis aukomis prisidės prie tokių eglių parengimo, o Krašto Valdyba vargo mokykloms bent knygutėmis ir žurnalais pasistengs aprūpinti lankančius tas mokyklas.

-- Projektai sudaryti bendrą tremtinių atstovybę Vokietijoje.

Jau kuris laikas bandoma sudaryti bendrą tremtinių atstovybę, nes iki šiol veikusi tremtinių organizacija INCOPORE apsiribojo daugiau tik amerikiečių zona ar net Bavarija, o be to, atstovavo tremtinius daugiau politiniu požiūriu.

Pirmas, Mūnchene padarytas, bandymas tokią atstovybę sudaryti ne - gavo pabaltiečių pritarimo, nes nebuvo tinkamai paruoštas ir visoms tautybėms paskelbtas, neturėjo tinkamo statuto ir buvo sudarytas

vėl daugiau amerikiečių zonos žmonių. Høxterijoje susirinkę tremtinių atstovai buvo sutarę vieton čia jau minėtų bandymų steigti naują atstovybę ir paruošę jai statutą bei nustatę atskiroms tautybėms narių skaičius ir jų rinkimo principus. Buvo manyta, kad INCOPORE savo veiklą kaip tremtinių atstovybę tuo pačiu laiku užbaigs.

Kai kurių tautybių atstovų sviruojantis nusistatymas privedė prie to, kad INCOPORE savo veiklą nutarė tęsti, kad Høxterio nutarimai jau nebevykdomi, o statutų tokiai atstovybei projektų skaičius pašoko jau iki keturių. Lietuviai, ir išviso pabaltiečiai, pritardami centrinės atstovybės reikalingumui, nepritaria tokiam skaldymuisi ir svyravimui. PLB Vokietijos Krašto Valdyba todėl nutarė laukti, kol kitos tautybės pasieks pagaliau savo viduje vvieningos nuomonės tuo reikalu, o kol nebus pasiektas sutarimas mano, kad ji galėsianti lietuvių reikalus ir be atstovybės visose įstaigose tinkamai ginti.

-- BALF'o Įstaigos Hannoverijoje šalpos skyriaus vedėjai p-lei Onai Kolešinskaitei, kuri nuo tos įstaigos įsteigimo dienos su pasišventimu globojo britų zonos ligonius, senelius ir visus lietuvius, atlikdama šalpos dalinimo darbą, išvykus į JAV, tas skyrius tuo tarpu lieka be atskiros vadovybės, nes manoma šalpos darbui nustatyti naujas gaires. Be to, sąryšyje su IRO likvidavimu, manoma padaryti BALF'o įstaigose kai kurių techninių pakeitimų.

-- Pirmąjį Pabaltijo žemėlapių ruošia spaudai Pabaltijo vokiečių leidykla „Baltischer Verlag“. Vietovardžių ir Lietuvos sienų užfiksavimo klausimais Lietuvių-Latvių Vienybės pirmininkas, p.mag. hist. Julijus Bračs, kontakte su PLB.Vokietijos Krašto Valdyba, veda su leidykla platų susirašinėjimą, kurio išdavoje leidykla padarė savo projektuojamame žemėlapyje keletą pataisų. Iš įvairių galimų leidykla pasirinko gana palankų, nors ne palankiausią, Lietuvai galimumą ir žemėlapiu įbraižo 1939 m. Lietuvos faktiškas sienas su Vilniaus kraštu, bet be Klaipėdos Krašto, atžymėdama visdėlto Klaipėdos kraštą atskirai.

### ŽINIOS IŠ STOVYKLŲ.

-- Šiame biuletenyje duodame istorinę medžiagą iš kitos dar iki šiol išsilikusios stovyklos, nors ji ir nėra vien tik lietuvių.

Pirmoji lietuvių stovykla tuojuo po karo 1945 metų viduryje buvo įsteigta Hannoverio priemiesty-Limmer, su 36 lietuviais. Stovykla buvo visiškai karo audros nuniokotoje vokiečių pradinėje mokykloje: nei langų, nei durų joje nebuvo; o ir melynas dangus vietomis per lubas matėsi. Tačiau likimas lėmė neilgai joje gyventi. Po keletas mėnesių visi lietuviai tapo iškelti į Hannover-Stöcken stovyklą, vadinama „Accu“.

„Accu“ stovykla yra tarp dviejų didžiulių fabriku: akumuliatorių, vad. „Accu“, nuo kurio ir ši stovykla tapo pavadinama; gi antras fabrikas gumos išdirbinių ir vad. „Continental“. Pagal pačią stovyklą eina plentas link Wunstorfo, mums ir pasauliui prisimintinas, kaip „oro tiltas“ vežant Amerikos ir Anglijos gėrybes užblokuotam Berlynui. Kiek toliau teka upe Leine, kuri neša iš viršui sumintų fabriku visokias atmatas - todėl jos vanduo užnuodytas ir nėra joje jokios žuvelės ir kitokio gyvūnelio. Toliau vakaruose, maždaug už 400 m eina didžiulis kanalas ir autostrada. Pietvakariuose-kapines ir miškas.

Iš viršuje patiektos trumpos apžvalgos galima susidaryti provizorinį stovyklos vaizdą, kad stovyklos aplinka yra gana įdomi ir, galima būtų pasakyti, kad gana graži. Tačiau pačios stovyklos pastatai tuos rėmus visiškai subiaurina. Pati stovykla buvo statyta dar karo metu. Joje buvo apgyvendinti keli tūkstančiai prievarta suvežtų užsieniečių darbininkų - tai koncentracijos lageris. Visi pastatai betono liejiniai, be grindų ir lubų. Vokiečiai kamituliavus, stovyklos ribose buvo atkasami masiniai užsieniečių darbininkų kapai ir laidojami dalis į čia pat esančias kapines, o kita dalis vežama į Hannoverio didžiąsias kapines. Tam tikslui latviai turi Hannoverio didžiosiose kapinėse, vad. "Seelhorst" įsikūrę vieną masinį, gražiai papuoštą kapą. Lietuvių ir kitų tautybių panašių masinių kapų neteko matyti.

Lietuviams atsikėlus iš Limmer į "Accu", čia jau gyveno įvairių tautybių tremtinių apie 1.200 asmenų, iš kurių latvių 540, estų 102, ukrainiečių apie 200 ir lietuvių 306. Žmonėmis buvo taip perpildyta, kad nepakako ir skardinių barakų ir kiekvienam asmeniui teko nedaugiau kaip po 2 kv. metrus erdvės. Metų gale ukrainiečiai tapo išskelti į kitas stovyklas, o čia liko išimtinai vieni tik lietuviai, latviai ir estai.

Stovykla buvo globojama pradžioje UNRA, o vėliau iki 1951. VII.1, IRO. Globojančios organizacijos visiškai nesikišdavo į stovyklos vidaus gyvenimą, nei kultūros, nei santvarkos reikaluose. Tautybės rinkdavosi savo tautinius komitetus ir bendrą visai stovyklai komendantą. Šalpos organizacijos rūpinosi tik gyventojų maisto, rūbų ir darbo parūpinimu. Maistas buvo dalinamas gyventojams, atsižvelgiant kokiam grupei gyventojas priklauso: A, B, C ir kt., pav. dirbantiems, vaikams, nedirbantiems ir Tbc sergantiems. Piniginės paramos nei UNRA, nei IRO neteikė, todėl žmonėms buvo sunku maistą paįvairinti, jį dėti pirkti, ar ir kitų dalykų, taip būtinų gyvenime, priripirkti. Tačiau, nežiūrint visų nedateklių, gyvenimas stovykloje nebuvo apmiręs: veikė mokykla, sporto rateliai, teatras, orkestras ir kt. Lietuviai buvo įsteigę progimnaziją ir pradinę mokyklą, kurios, atsidarius emigracijai į užjūrius 1948 m. pradėjo irti, ir gale 1950 m. visiškai uždarė. Per visą 1945-1951 metų laikotarpį Lietuvių Komitetui vadovavo šie asmenys: p.p. Kalinauskas, Griškėnas, Jurkšaitis, Biknerytė, Dr. Lėparskas, Petrauskas, Lymantas, Mikšiūnas, ir dabar: Šukys. Gi stovyklos komendantu tik vieną kartą buvo išrinktas lietuvis - 1948 m. Griškėnas. Stovykloje veikė ir eklezinės organizacijos: katalikų ir evangelikų eklezijos buvo sau įsitaisiusios mažas patalpas ir atlikdavo patarnavimą savo tautiečiams dvasios reikaluose. Per tą laikotarpį stovykloje dirbo du kunigai: iki 1946 Kun. Radvanauskas, nuo 1946 iki 1951 Kun. Ruokis.

Emigracijai atsidarius, jau 1948 m. didžioji gyventojų dalis išvyko Anglijon. Ne tik mokyklos uždarė, bet ir kultūrinis gyvenimas pradėjo silpti. Keletą kartų buvo atsilankęs Čiurlionies Ansamblis ir kartą Veličkos, buvo ir iš mūsų padarytos kelios iškylos, bet emigracijai vykstant, palaipsniui viskas mažėjo, kol 1950 m. gale visiškai užgeso.

1950. VII.1 stovykla buvo perduota vokiečių administracijai. Tuoju pat buvo įstatytas stovyklos komendantas, vad. "Lagerleiter", latvis. Buvo tuoju išrinkta Stovyklos Taryba iš pačių gyventojų: 4 latviai, 2 lietuviai ir 1 iš kitų tautybių. Taryba mėgino gauti teisę daryti stovyklos komendanto rinkimus ir tuo reikalu kova tęsėsi pusantro metų. Buvo tik tiek pasiekta, kad latvis tapo pakeistas vokiečiu. Stovyklos Taryba, matydama, kad jai skirtas tik pataikautojo vaidmuo, š.m. lapkričio mėn. 1 d. pati susilikvidavo. Stovykloje veikia

ir toliau tautiniai komitetai, bet jie į stovyklos gyvenimą sprendžiamo balso neturi. Dabar stovykloje yra: 192 vokiečiai, 178 latviai, 58 lietuviai, 4 estai ir 20 kitų tautybių. Tarp tautybių sugyvenimas geras. Stovyklai vadovauja vokietis Starke, buvęs karo metu aukštas karininkas, vertina pabaltiečius ir nedaro skirtumo tarp tremtinių ir vokiečių pabėgėlių. Nuo perėjimo į vokiečių ūkį dienos, kiekvienas stovyklos išgavo vokiečių dokumentus skirtus užsieniečiams, t.y. "Fremdenpass", ir tuojau pat buvo panaikintas maisto dalinimas, tremtiniams duodant pašalpą: bedarbio ar ligonio.

Dabar stovykloje yra beveik vieni ligoniai, seneliai ir vaikai. Kas tik galėjo, jau senai išemigravo. Prie nykios "Accu" stovyklos barakų aplinkos prisideda dar nykesnis dvasinis gyvenimas. Nesigirdi nei juoko, nei dainos. Tremtis pasidarė dar sunkesnė ir visiškai nebepakeliama.

### IŠ VOKIEČIŲ SPAUDOS

-- TRUMPAS LAISVĖS SAPNAS. Latviai, estai ir lietuviai mini nepriklausomybę, kurios jau nebėra.

Ta antrašte "Hannoversche Presse" 1951.11.23 d. rašo apie Pabaltijo valstybių ekonominius ir kultūrinius laimėjimus trumpą nepriklausomybės laikotarpiu, apie jų dabartinį susovjetinimą, apie deportacijas ir paskutiniųjų penkerių metų trijų tautų, nusto jusių 1.880.000 žmonių, sunykimą. Laikraštis baigia: Trys Pabaltijo valstybės ir tautos, sapnavusios trumpą tautinės laisvės sapną, yra iščiulptos Sovjetų Sąjungos neapmatuojamuose plotuose.

-- VIS DAUGIAU MONGOLIŲ" rašo "Mindener Tageblatt" 1951.11.13 d., paduodamas iš Kanados žinutę tokio turinio:

Kai vokiečiai, lietuviai ir lenkai be paliovos gabenami į Rusijos gilumas, vokiečių srityse į rytus nuo Oder-Neisės tyloomis eina plataus masto mongolizavimo procesas. Negalima prileisti, kad Stalino įsakytas šimtų tūkstančių žmonių perkeldinimas tarnauja tik ekonominiams tikslams. Vokiečių pabėgėliams, gyvenantiems sukimštiesiems į Vokietijos teritorijos likutį, turi būti nesuprantama, kad pasaulio spauda taip mažai pamini tai, kas dedasi pabrotoje rytinėje vokiečių tėvynėje.

-- VILNIAUS VAIDUOKLIŲ ARMIJA. Taip rašo "Oberfränkische Volkszeitung" apie lietuvių partizanus Vilniaus miškuose ir apie tokias pat "vaiduoklių" armijas Ukrainos miškuose, Karpatų kalnuose ir kitur, kurios laukiančios valandos kada galėsiančios stoti į anti rusiškos revoliucijos eiles.

-- "Kölnische Rundschau" 1951.11.12 d., rašydama apie diplomatinį korpusą Vatikane ilgesnį straipsnį, stambiu šriftu ypatingai pabrėžia, kad prie Vatikano dar yra Lietuvos pasiuntinys, nors ši kraštą Rusija žemėlapyje išbraukusi.

-- VIENA TRIERO MOTERIS GRĮŽO IŠ RUSIJOS NAMO. Šešis metus stovyklose ir kolchozuose tarp Karaliaučiaus ir Kauno. Išmirštantieji Rytprūsiai. Vokiečiai Lietuvoje.

Šitomis antraštėmis deda "Trierischer Volksfreund" 1951.11.15 d. laikraštyje pasikalbėjimą su iš Rusijos grįžusia moterimi, pastebėdamas, kad dar 181 Triero miesto gyventojų tebėra belaisvėje.

Šitoji Herta B. yra viena iš daugelio moterų, patekusių į rusų rankas Karaliaučiuje. Rusų principas buvo tuojuo išskirti šeimas ir B tokiu būdu buvo atskirta nuo vyro ir keliavo po belaisvių stovyklas badaudama ir protarpiais naktimis tardoma vadinamose "Plakimo komentūrose". Pagaliau buvo įstatyta į darbą, kur šešios moteris įsikiškė tempė arklą arba valė laukus nuo supuvusių lavonų. Iki 1947m. ji išsilaikė Karaliaučiuje, kur viešpatavo mirtis, badas, vagystės, žudynės ir rusų šūksmai „Frau komm“.

Darbas ir duona suvargusioje Lietuvoje.

Laikraštis toliau duoda B. pasakojimą kaip ji pagaliau iš Ponarcho traukiniu važiuoja į Virbalį, rizikuodama gyvybę ir iš Virbalio ke- liauja pėsčia iki Mariampolės. Čia ją priėmė vienas ūkininkas, pas kurį ji išbuvo keturius metus, atgavo jėgas ir sveikatą. Ponia B. sako:

"Lietuviai išgelbėjo daug tūkstančių vokiečių nuo bado mirties. Nors jie gyveno nuolatinėje rusų priespaudoje, nors jiems nuolat grėsė Si biras, nors jie rusų okupacijoje tapo visai neturtingi, jie dalinosi su vokiečiais krikščioniško tikėjimo dvasioje kiekvienu duone- kas - niu."

#### KITŲ TAUTYBIŲ BENDRUOMENĖSE

-- Londone išeinąs lenkų laikraštis „Dziennik Polski" rašo apie nesutarimus tarp Amerikoje veikiančios Polonijos ir lenkų bendruo - menės vadovaujančių veiksmų Londone. Nurodoma, kad JAV-bėse galima būtų surinkti žymias pinigų sumas lenkų Tautos Fondui. Polonia su - prantanti tokio fondo reikalingumą ir mielai remtų tą tikslą, kuriam galima būtų sukelti kasmet po keletą šimtų tūkstančių dolerių, ta - čiau dabar vedamos akcijos akyvaizdoje Polonia liekanti abejinga, kadangi aukų rinkimą veda viena politinė grupė o ne politiniai su - vienyta lenkų tremtinių bendruomenė.

-- Lenkų Egzilinės Vyriausybės Užsienių Reikalų Ministeris M. Soko - lowski š.m. lapkričio mėn. 6 d. įteikė Egzilinės Vyriausybės vardu protesto notą Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui Trygve Lie, protestuodamas prieš dalyvavimą JT posėdyje Lenkijos atstovų, pa - skirtų satelitinio komunistinio režimo, kuris įvestas ir puoselėja mas Lenkijoje okupacinės sovietų kariuomenės.

-- Londono „Dziennik Polski" deda keletą informacijų apie organizuo - jamas Vokietijoje Laisvosios Europos Radio FREE lenkų audicijas. Atidarius čekų ir vengrų radio stotis, atėjusi eilė ir lenkams. Tech - niniai pasiruošimai baigiami ir atidarymas numatomas 1952 m. vasario mėn. pradžioje. Siuntimo stotis būsianti apie Frankfurtą, o studija - Miunchene. Bendradarbiavimui numatoma pakviesti 80 lenkų žurnali - stų, rašytojų ir menininkų-aktorių. Iš žurnalistų sąrašų yra pa - teikti 54 kandidatai, tačiau ne visi turi vienodas galimybes ten pa - tekti. Reikalavimai, tarp kitų, statomi dideli dėl žinojimo sąlytųjų kalbų, o be to, RFE tendencija yra sudaryti galimai jaunesnių bendra - darbių štabą.

Redakcinis vienetas susidarys iš apie 25 asmenų; kalbėtojų bei ak - torių - 16 asmenų; vertėjų, mašinistų ir visas administracinis per - sonalas susidarys iš apie 40 asmenų. Vadovas dar nepaakirtas. Arti - miausiu laiku laukiamas atvykstant į Londoną ir Paryžių RFE atstovas pasitarimams su kandidatais.



-- Kanados Bydų Komitetas gav. leidimą atskleisti Kanadon 5.000 žydų pabėgėlių, iš kurio skaičius pusė išvyks iš Vokietijos amerikiečių zonos.

-- Lapkričio 11 d. lenkų tremtinių bendruomenė visuose kraštuose iškilmingai šventė Lenkų Nepriklausomybės atgavimo šventę. Lenkų Kombatantų Sąjungos /Stowarzyszenie Polskich Kombatantow/ Centro Valdya Londone leidžiamam "Czasa Biely" jam spalio mėn. pabaigoje patalpino atitinkamas nurodymus tos šventės paminėjimo reikalais ir nurodė kai kuriuos paskaitose iškelbtus klausimus. Baigdamas atsakyti į klausimą „Ką dar turime nuveikti?“ minėtas laikraštis pabrėžia, kad lenkų tremtiniai negali likti atsilikę nuo žymiai mažesnių tremtinių grupių, kaip pav. lietuvių ir ukrainiečių, atžvilgiu rėmimo ir išlaidų savo kultūros tremtyje.

-- Kanados statistika skelbia, kad šių metų pirmajame pusmetyje atvyko į Kanadą 4.888 lenkai. Iš visų tuo pat laiku į Kanadą atvykusių tremtinių lenkai užima penktą vietą skaičiaus atžvilgiu. Pirmoje vietoje esą olandai /11.297/, po jų italai ir vokiečiai /8.280/.

-- Iš bendro skaičiaus 66.346 naturalizuotų lenkų 3.793 lenkai 1950 metais priėmė Amerikos pilietybę. Pirmą vietą užima britai /12.829/, antrą - italai /8.743/, trečią - vokiečiai /6.055/.

-- Katalikiškasis jaunimas, dirbantis Belgijoje, ruošiasi sekančiais metais suorganizuoti masinę jaunimo kelionę į Lourdą, kad padėkojus Dievo Motinai už sėkmingą išplėtimą jų apaštališkojo darbo proletariato tarpe. Skaičiuojama, kad toje maldininkų kelionėje dalyvaus virš 80.000 jaunimo.

-- Sukakus 12-kai metų nuo Sovietų kariuomenės išengimo į Lenkiją, įvyko Londone, patalpose Polish Research Centre, 51 Eaton Place London S.W.1, steigiamasis susirinkimas Tėvynės Reikalų Tyrinėjimo Instituto. Susirinkimui pirmininkavo prof.Dr.T.Grodynski. Susirinkimas priėmė Instituto statutą ir išrinko vadovaujančius organus, į kuriuos įeina: p.p. S.Cynsztang, T.Grodynski, J.Matachowski, S.Mekarski, J.Ostrowski, L.Rybicki, Z.Stahl, H.Sukiennicka, E.Szczepanik, W.Szyszkowski, S. Wiater.

Instituto steigėjai, nusprendę, kad vykstanti Lenkijos sovietizacija ir tautinio gyvenimo pakeitimai visose srityse, uždeda gyvenantiems laisvajame pasaulyje lenkams pareigas stropiai studijuoti vykstančias Tėvynėje permainas, nustatė sau uždavinius:

- a/ rinkti medžiagą, liečiančią dabartinius įvykius Lenkijoje,
- b/ tą medžiagą moksliniai išnagrinėti ir paruošti su tuo susijusius leidinius,
- c/ bendradarbiauti su panašių siekių organizacijomis.

-- Spalio mėnesyje paskelbta IRO statistika apie IRO aprūpinamų DP skaičių Vokietijos amerikiečių zonoje, nurodo 18.294 asmenis. Tame skaičiuje yra 1.147 latviai, 633 lietuviai ir 437 estai. Didesnius skaičius sudaro lenkai, ukrainiečiai ir žydai.

-- Amerikoje lietuvių-latvių bendradarbiavimas vyksta nenutrūkstamai. Lietuvių-latvių vienybė rūpinasi, kad broliškų tautų tarpe augtų susipratimas visose srityse. Šį bendradarbiavimą parodė ir Bostono lietuvių, kurie spalio mėn.20 d. su choru ir solo dainom lankėsi Amerikos Latvių Tautiniame Susivienijime /LTA/. Šis lietuvių choras veikia apie 12 metų ir jo dalyvių tarpe dabar yra apie du trečdaliai naujų emigrantų. Choras, vadovaujamas pianisto J. Kačinsko, išpildė visą eilę lietuvių autorių dainų, o be to, dainavo solo bosas Rapolas Juška ir zopranas Z.Griškaitė. Abu dainininkai buvo apdovanoti gėlėmis.

- 10 -

mis. Pasirodymui baigiantis Latvių Tautinio Susivienijimo pirmi - ninkas Dr. A. Grinups gražiai padėkojo programos išpildytojams lietuviams dainininkams ir palinkėjo abiem tautybėm gero bendra - darbiavimo ir ateityje pasikeičiant kultūrinėm vertybėm. Jo kalbą lietuviškai išvertė Marija Urniežius.

-- Bavarijoje rugsėjo mėnesį buvo registruoti 3.269 latviai, gy - venantieji 20 kuopų ir stovyklų.

-- Miuncheno transitinėje stovykloje Funkkaserne' je latvių komi - tetas įsteigė laikraščių ir knygų kioską, kuriame gaunami visi naujausieji latvių leidiniai. Stovykloje veikia ir latvių-lietu - vių kooperatyvas-kantine Baltica.

-- Ukrainiečių Tautinė Sąjunga JAV-bėse nusprendė nuo 1952 m. sausio mėn. 1 dienos leisti literatūros, meno ir mokslo savait - raštį „Laisvė“ /Svoboda/.

-- Ukrainiečių spauda praneša, kad bolševikinės Repatrijacinės Misijos artimiausiu laiku mano atnaujinti savo veiklą Vakarų Vokietijoje. Repatrijaciją manoma vykdyti tikrai savanoriškumo principais. Tos misijos nariai galės lankytis tremtinių stovyk - lose tik amerikiečių karių lydimi, dalyvaujant ir vokiečių polici - jai. Misijos nariai neturėsia teisės vieni lankytis stovyklose ir klausinėti gyventojus. Taip pat jiems nebūsią leista žiūrinėti stovyklos gyventojų kartotekas ar sąrašus.

-- Ukrainiečių laikraštis „Ukrainskij Samostijnik“ skelbia pagal 1951.11.14 įvykusioje Bavarijoj spaudos konferencijoje Valstybinio Sekretoriaus Pabėgėlių Reikalams prof. Oberlenderio pateiktas in - formacijas, kad Bavarijoje šiuo metu priskaitoma 125.000 svetim - šalių, kas sudaro du trečdaliu visų svetimšalių Vakarų Vokieti - joje. Didžiausią skaičių jų tarpe sudaro čekai, lenkai ir trečio - je vietoje - ukrainiečiai. Dar ir dabar kas mėnesį į Bavariją atvyksta apie 300 naujų pabėgėlių, kuriuos daugumoje sudaro čekai.

#### T R U M P A I.

-- PLATINAMI VARGO MOKYKLŲ ŽENKLIUKAI.

Vargo mokykloms aukoms teikti ženkliukai jau yra atspausdinti. Ženk - liukai vaizduoja R i m š o s skulptūrą "MOTINOS MOKYKLĄ"; yra trijų spalvų - geltoni, žali ir raudoni. - ir atitinkamai trijų verčių. Da - lis ženkliukų jau išsiuntinėta Lietuvių Bendruomenės valdyboms ir rėmėjams visame pasaulyje. Dalis pajamų už išplatintus ženkliukus eina vietos švietimo reikalams, kita dalis Vokietijoje esančioms vargo mokykloms ir Vasario 16 gimnazijai išlaikyti. Pageidaujama, kad visose vietovėse, kur tik esama lietuvių, atsirasų ir ženkliu - kų platintojų. Ženkliukai gaunami Vokietijos Krašto Valdyboje.

-- I. R. O. numato išleisti savo veiklos istoriją. Tuo tikslu IRO kreipėsi taip pat ir į tautinius komitetus, prašydama suteikti išsa - mios istorinės medžiagos apie paskiras tautines grupes, jų organiza - cijas, kultūrinę veiklą, švietimo institucijas ir tt. Taip pat la - bai pageidaujama fotografijų ar aprašymų iš tremimo ar bėgimo Vo - kietijon meto.

-- Prieš kiek laiko amerikiečių okupacinė valdžia buvo išleidusi instrukciją, pagal kurią sovietų repatriacinės misijos karininkams buvo leidžiama lankytis tremtinių stovyklose ir raginti sovietų sąjungos piliečiams bei pabaltiečiams grįžti. Lietuvių, Latvių ir Estų Centro Komitetai tuomet dėl tos instrukcijos pareiškė griežtą protestą, iškeldami, kad 1/ neleistinas yra prilyginimas pabaltiečių sovietų sąjungos piliečiams ir 2/ sovietų karininkų lankymasis mums visai nepageidautinas.

Nesenai gautas iš US Aukštojo Komisarariato politinio skyriaus atsakymas, kad pabaltiečių centro komitetų pareikšti protesto rašte pageidavimai bus išpildyti ir ankstyvesnioji instrukcija atatinamai pakeista.

-- "Australijos Lietuvio" leidykla paskelbė Vasario 16 gimnazijos mokiniams Diepholze konkursą geriausiam rašiniui parašyti duotomis temomis. Skirtos viso 4 premijos: 2 po 30,-Dm ir 2 po 20,-Dm.

-- Išemigravus didesniai skaičiui mokinių, Hamburgo vargo mokykla užsidarė.

-- Išemigravus į JAV Lietuvos Skautų Brolijos Vokietijos Rajono vadeivai vyr. sktn. V. Š e n b e r g u i, šiuo metu skautų Brolijos Rajono Vadovybę sudaro:

1. Rajono vadeiva sktn. A. V e n c l a u s k a s,
  2. Vadeivos pavaduotojas Aušros tunto tuntininkas psktn. O. Gešventa
  3. Rajono dvasios vadas kun. V. Š a r k a
- Be to, rajone yra dar 4 paskautininkiai, kurių 2 netrukus išemigruoja į JA Valstybes.

-- PLB VOKIETIJOS KRAŠTO VALDYBOS ATSTOVAS paskutinėmis savaitėmis sistematingai aplankė visą eilę kraštų vyriausybių, užmesgė asmeniškų ryšius ir teiravosi dėl visų lietuvių bendruomenei rūpimų galimybių, kaip įsikurdinimo, perkeldinimo, švietimo ir tt. Taip pat lankėsi Vokietijos parlamento kuluaruose ir susipažino su eile atstovų, parodžiusių susidomėjimą lietuvių likimu Vokietijoje ir pažadėjusių savo paramą vykdant konkrečius Krašto Valdybos planus.

-- VOKIEČIŲ PARAMA TARPTAUTINĖMS LABDAROS ORGANIZACIJOMS yra visai nepakankama. Nustojus IRO veikti, šių organizacijų buvo vestos su Vokietijos federaline vyriausybe derybos, kad ji prisidėtų prie tų organizacijų Vokietijoje administratyvinio išlaikymo ir teiktų nors dalį iki šiol turėtų transporto ir kit. lengvatų. Didžiulei CARE organizacijai, kuri po karo į Vokietiją įvežė vertingų maisto ir kit. dovanų už 200 milijonus dplerių, federalinė vyriausybė davė juokingai mažą subsidiją, sutiko atleisti nuo benzino mokesčių ir... leido tos organizacijos pareigūnams netrukdomai /bet savo lėšomis/ važinėti po visą Vokietiją.

Tarptautinių labdaros organizacijų taryba, kurion įeina ir BALFO atstovas, tariasi, dalyvaujant UNO komisarui, su Vokietijos vyriausybės atstovais toliau dėl būsimos veiklos formų ir galimybių. BALFO atstovas savo keliu jau yra supažindinęs federalinės vyriausybės ministerijas su jo veikla ir kalbėjosi su visa eile aukštųjų pareigūnų dėl ateities perspektyvų. Tarptautinių labdaros organizacijų tarybai nepasiekus geresnių rezultatų, BALFas bandys nenustoti užmegstų ryšių su Vokietijos vyriausybe ištaigomis ir išgauti savomis derybomis kai kurios paramos.

-- PRAPĖSTAS DIEPHOLZO GIMNAZIJOS BENDRABUTIS priėmė nemažą vaikų, lankančių prad. mokyklą Gimnazijos bendrabutis veikia kaip iki šiol, o pradžiūs mokyklą lankantiems, be buto, valgio ir viso išlaikymo, skiriamas didesnis dėmesys auklėjimo atžvilgiu.